

**ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЦЕНТР ОХОРОНИ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ ПАМ'ЯТОК АРХЕОЛОГІЇ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
ПОЛТАВСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ
імені Василя Кричевського**

**ЗВІД
ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ
ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ:
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ
Котелевський район**

**Полтава
«АСМІ»
2018**

**Друкується за рішенням Вченої ради Полтавського краєзнавчого музею.
Протокол № 8 від 28 грудня 2018 р.**

Редакційна колегія тому:

В. В. Вожаєнко, Н. О. Гаврилюк, А. М. Киридон, В. П. Колос, І. І. Корост, В. О. Мокляк, О. О. Нестуля,
О. Б. Супруненко, В. П. Титаренко, О. М. Титова, К. Б. Фесик, С. В. Хорєв, М. А. Якименко.

Упорядкування, редагування, підготовка до друку О. Б. Супруненка,
вступна стаття А. М. Скирди, О. Б. Супруненка, О. В. Халимон, І. Ю. Бикова.

**При передруку чи іншому використанні матеріалів посилання на джерело обов'язкове.
Відповідальність за достовірність наведених фактів, правильність цитування
несуть автори статей.**

Автори статей: Авдєєва М. О., Андрієць В. А., Биков І. Ю., Борисов М. Д., Бочарова С. І., Буйнов Ю. В.,
Гавриленко І. М., Гавриш П. Я., Гейко А. В., Головка Л. А., Гречко Д. С., Єрмак О. П., Жученко С. М., Задні-
ков С. А., Кигим С. Л., Кондратенко Т. К., Корост І. І., Коротя О. В., Костюк В. К., Кулатова І. М., Лаврінен-
ко А. А., Лимар О. С., Литвиненко Р. О., Мельникова І. С., Мокляк В. О., Моруженко А. О., Охріменко А. І.,
Охріменко Л. А., Приймак В. В., Пшинка М. В., Самойленко О. П., Сапегін С. В., Сиволап Н. М., Сидо-
ренко О. В., Скирда А. М., Скирда О. А., Скорий С. А., Смоляр Н. О., Старокожко Н. І., Супруненко О. Б.,
Ткаченко О. М., Халимон О. В., Чеботарьова Л. В., Шаповал Н. Ф., Шапорда О. М., Шевченко Р. І., Шер-
стюк В. В., Шиян О. О., Шрамко І. Б., Юренко С. П., Яремченко В. А.

На першій сторінці обкладинки:
церква в ім'я Святої Живоначальної Трійці, смт Котельва.

Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область. Котелевський
3-43 район / Упорядк., ред., підг. до друку О. Б. Супруненка; вступ. ст. А. М. Скирди,
О. Б. Супруненка, О. В. Халимон, І. Ю. Бикова; автори. статей: М. О. Авдєєва,
В. А. Андрієць, І. Ю. Биков та ін. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2018. – 984 с., іл.
ISBN 978-966-182-575-7

Пропоноване увазі читача видання продовжує серію випусків матеріалів до
«Зводу пам'яток історії та культури України», котрі знаходяться на Полтавщині. Цей
випуск присвячений пам'яткам природи, археології, історії, архітектури та історії
виробництва і техніки, що розташовані в адміністративних межах Котелевського
району Полтавської області.

УДК 904(457.53-21)

– 24 с.; Гапон С. В., Несторенко Н. В., Гапон Ю. В. Біофлора Ковпаківського лісопарку (Полтавська область) // Сьомі Каришинські читання. Всеукраїнська науково-практична конференція «Людина та навколишнє середовище»: зб. наук. пр. – Полтава, 2000. – С. 47–51; Давиденко Я. І. Мальовнича Полтавщина: путівник по заповідниках і пам'ятках природи. – Харків: Прапор, 1982. – С. 69–71; Збережи, де стоїш, де живеш. По сторінках Червоної книги Полтавщини. Рослинний світ / [під заг. ред. О. М. Байрак]. – Полтава: Верстка, 1998. – С. 26, 183; Панасенко Т. В. Сучасний стан дендрофлори Ковпаківського лісопарку // Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України: мат-ли всеукр. студ. наук.-практ. конф., присвяч. 115-річчю М. І. Гавриленка. – Полтава, 2004. – С. 293–294; Природно-заповідний фонд Української РСР: реєстр-довідник / [за ред. М. А. Воїтвеського]. – К. : Урожай, 1986. – С. 111; Регіональна екомережа Полтавщини / [під заг. ред. О. М. Байрак]. – Полтава: Верстка, 2010. – С. 55–56, 117–228; Чайка В. Я. Зелені шати Полтавщини. – Полтава: Криниця, 1994. – С. 58; Червона Книга України: Рослинний світ / [за ред. Я. П. Дідуха]. – К. : Глобалконсалтинг, 2009. – С. 405, 407; Червона книга України: Тваринний світ / [за ред. І. Я. Акімова]. – К. : Глобалконсалтинг, 2009. – С. 405, 419, 425, 428, 429, 452, 462, 472, 477, 509, 511, 539.

Н. О. Смоляр, О. О. Шиян

4. Стоянка Матюшине I (Романівка), пізній мезоліт, бронзовий і ранній залізний віки (V – I тис. до н. е., 2-га чв. I тис. н. е.) (археол.)

Розташована за 4,35 км на північний захід (азимут 283°) від центральної частини селища (пам'ятник Герою Радянського Союзу С. А. Ковпаку), 3,88 км на схід – південний схід від східної околиці с. Більськ (азимут 135°), на підвищенні першої тераси посеред сучасної правобережної заплави р. Ворскли (на кол. лівому березі її старого річища), за 0,125 км лівобіч (на південь) від асфальтованої автодороги обласного значення О 1710132 Котельва – Більськ.

Стоянка виявлена О. М. Ткаченком 1995 р. й описана у науковий звітності як пункт «Котельва XVII», обстежувалася 2001 р. О. В. Сидоренком та О. Б. Супрунеником, восени 2014 р. – О. Б. Супрунеником і С. А. Скорим за участі науковців ІКЗ «Більськ», тоді ж прошурфована. Розкопки не проводилися. У зведенні інформації про археологічні об'єкти Котелевської селищної ради до нового генерального

плану селища В. В. Шерстюка фігурує як пункт «Котельва VI».

Займає східний схил і вершину невеликої задернованої дюни овальної в плані форми. Розміри дюни – 35 × 80 м, висота 0,8–0,9 м над рівнем околу. Має видовжену у широтному напрямку (вздовж насипу автодороги) форму. Шурфуванням на пласкій східній ділянці підвищення виявлені розвіяні культурні нашарування доби раннього і пізнього бронзового віку, скіфського часу, пов'язані з шаром дерну і підстилаючого його світлого сіро-жовтого супіску (0–0,35 м). З глибини 0,45 м залягає білий намівний пісок-материк.

Матеріали доби раннього бронзового віку у значно меншій кількості трапляються на більшій площі навкруги дюни, що на 1995 р. становила 50 × 100 м або 0,5 га. Частина з уламків ліпного посуду має гребінцеву «ялинкову» орнаmentaцію.

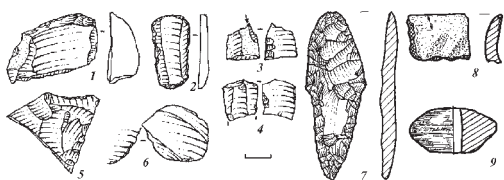
За шурфування на глибині 0,15–0,20 м знайдені поодинокі уламки стінок ліпних посудин скіфського часу, доби раннього

Матюшине, ур. План розміщення стоянок I–V. За О. М. Шапордю, 2018.

Матюшине, ур. Стоянка І. Загальний вигляд.
Фото О. Б. Супруненка, 2014.

Матюшине, ур. Стоянка І. Знахідки.
За І. М. Гавриленком, О. Б. Супруненком, 2014.
1–7 – кремій, кварцит; 8–9 – кераміка.

бронзового віку, дрібні й окатані уламки ліпних горщиків бондарихинської культури. Трапилося також гончарне біконічне з двома плоскими зрізаними основами пряслице, з домішками вапнякової дрібно-жорстви. Деталь веретена репрезентує старожитності носіїв черняхівської культури пізньоримського часу.

На глибині 0,35 м у шурфі над материковим піском виявлений невеликий кинджал видовжено-ромбічної форми, виготовлений з прозорого кременю, характерний зразок озброєння донецьких катакомбних племен доби бронзового віку.

На поверхні дюни зібрано 80 виробів з кременю і кварциту, що представляють матеріальну культуру населення доби пізнього мезоліту. Мешканці стоянки використовували крем'яну та кварцитову сировину.

Датування комплексу кам'яних виробів припадає на період пізнього мезоліту – раннього неоліту.

Залишки стійбища Матюшине І пізньомезолітичного часу (кукрецька культура?) перекривалися катакомбними культурними нашаруваннями доби раннього бронзового віку і пізніше були

зайняті нетривалими стійбищами скотарів наступних епох. Крім того, на дюні виявлені уламки гончарного посуду середини – останньої третини XVIII ст.

Підвищення використовується як луки і випаси СВК «Батьківщина», має пологі схили, більш пласку видовжену ділянку зі східного боку, де спостерігається помітне скупчення археологічних матеріалів на площі 0,25 га. Стан збереження – задовільний.

Колекція знахідок з перших розвідок зберігається у Полтавському краєзнавчому музеї імені Василя Кричевського, обстежень та шурфування 2015 р. – у фондах ІКЗ «Більськ».

Згідно наказу Міністерства культури України № 430 від 17.05.2017 р. (додаток 3, п. 41) стоянка включена до Державного реєстру об'єктів нерухомої культурної спадщини як археологічна пам'ятка місцевого значення (охоронний № 4786-Пл).

Джерела та література: Супруненко О. Б. Звіт про розвідки та археологічні експертизи на Полтавщині 2014 р. / Супруненко О. Б., за участю Гавриленка І. М., Скорого С. А., Мироненка К. М., Шерстюка В. В. // НА ІА НАНУ. – Ф. е. – 2014 / б. н.; НА ЦОДПА. – Ф. е. – Спр. 739. – Арк. 76–78; Стоянка Матюшине І (Романівка), ур., Котелевська селищна рада, Котелевський район, Полтавська область: облікова картка, 2015 р. / О. Б. Супруненко, І. М. Гавриленко // Архів МКУ: НА ЦОДПА. – Ф. 10. – Спр. 160. – 9 арк.; Ткаченко О. М. Археологічні розвідки на території Котелевського району / Ткаченко О. М. // Охорона та дослідження пам'яток археології. Матеріали 7-го науково-практичного семінару: зб. наук. ст. / УКІТ ПОДА: ЦОДПА; ІКЗ «Більськ»; [редкол.: Гаврилюк Н. О., Скорий С. А., Супруненко О. Б. (відп. ред.) та ін.]. – Полтава: Вид-во «Фірма «Техсервіс», 2006. – С. 25–27. – Рис. 1: 4, 5–12; Скорий С. А. Розвідки на Більському городищі та в його околиці / С. А. Скорий, О. Б. Супруненко, І. І. Корост // АДУ 2014: зб. наук. пр. / ІА НАНУ; [ред. кол.: Болтрик Ю. В. (гол. ред.), Буйських А. В., Супруненко О. Б. та ін.]. – К.: Стародавній світ, 2015. – С. 173–174; Супруненко О. Б. Розвідки на території та в околиці Більського городища / О. Б. Супруненко, С. А. Скорий, І. М. Гавриленко, І. І. Корост // Археологічні дослідження Більського городища – 2014: зб. наук. пр. / ЦП НАНУ і УТОПІК; ІКЗ «Більськ»; [ред. кол.: Корост І. І. (відп. ред.), Скорий С. А., Супруненко О. Б. та ін.]. – Київ: Котельва: Майдан, 2015. – С. 77, 81–85. – Рис. 12, 14, 15; Шапорда О. М. Наукові фонди Історико-культурного заповідника «Більськ»: надходження 2013–2016 рр. / О. М. Шапорда // Феномен Більського городища – 2016: зб. наук. пр. і мат-лів конф. / ЦП НАНУ і УТОПІК; ЦОДПА; ІКЗ «Більськ»; [ред. кол.: Вадимов В. М., Івакін Г. Ю., Супруненко О. Б. (відп.

ред.) та ін.]. – Київ; Полтава : ЦП НАНУ і УТОПІК, 2016. – С. 269; Шерстюк В. В. Об'єкти археології Котелевської селищної ради / В. В. Шерстюк // Археологічні дослідження Більського городища – 2015: зб. наук. пр. / ЦП НАНУ і УТОПІК; ІКЗ «Більськ»; [відп. ред. Корост І. І., наук. ред. Супруненко О. Б.]. – Київ; Котельва; Харків: ЦП НАНУ і УТОПІК; Майдан, 2016. – С. 240. – Рис. 1: 21.

О. Б. Супруненко, І. М. Гавриленко

5. Стоянка Матюшине (Романівка) II, пізній мезоліт, козацький час (V тис. до н. е., XVIII ст.) (археол.)

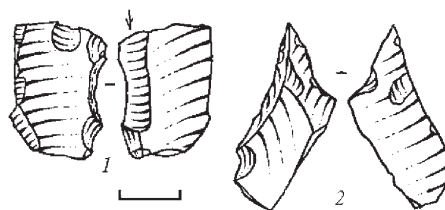
Розташована за 4,58 км на північний захід (азимут 281°) від центральної частини селища, 3,71 км на схід – південний схід від східної околиці с. Більськ (азимут 135°), на підвищенні першої тераси посеред сучасної правобережної заплави р. Ворскла (на кол. лівому березі старого річища Ворскли), за 0,11 км ліворіччя (на південь – південний захід) від асфальтованої автодороги обласного значення О 1710132 Котельва – Більськ, на місці влаштування обласних і республіканських змагань парашуристів.

Стоянка виявлена 2001 р. О. В. Сидоренком і О. Б. Супруненком, обстежена восени 2014 р. О. Б. Супруненком та С. А. Скорим. Розкопки і шурфування на піщаному підвищенні не проводилися. У 2015 р. на об'єкт стародавньої культурної спадщини науковцями ЦОДПА підготовлена облікова документація. Згідно наказу Міністерства культури України № 430 від 17.05.2017 р. (додаток 3, п. 42) стоянка включена до Державного реєстру об'єктів нерухомої культурної спадщини як археологічна пам'ятка місцевого значення (охоронний № 4787-Пл). У зведенні інформації про археологічні об'єкти Котелевської селищної ради до нового генерального плану селища фігурує як пункт «Котельва VII».

Займає поверхню задернованої дюни овальної в плані форми (30 × 60 м) заввишки 1,2 м, видовженої у широтному напрямку, неподалік полотна автодороги. Підвищення має пологі схили, сплюснену вершину. На поверхні наявне скупчення фрагментів гончарної кераміки фіналу козацького часу і виробів з кременю та кварциту. Площа їх залягання – 0,18 га.

Матюшине, ур. Стоянка II. Загальний вигляд. Зі сходу. Фото О. Б. Супруненка, 2014.

Матюшине II. Пізньомезолітичні знаряддя. Кремень, кварцит. За І. М. Гавриленком, 2014.

Дюна задернована, на ній ростуть окремі кущі, із західного боку – доволі помітний дуб віком близько 80 років.

Знахідки представлені виробами з кременю і кварциту. Стародавнім населенням для виробництва знарядь використовувався кремень від світло- до темносірого, інколи майже чорного кольору з білуватими цяточками, що при незначній товщині є напівпрозорим. Деякі предмети зберегли рештки крейдяної кірки. Поодинокі речі вкриває патина.

Для виготовлення знарядь із кварциту вживалася сировина плитчастого походження, вірогідно, місцева. Її колір – від сірувато-білого до сірого. Товщина плиток була незначною – близько 2,0–2,5 см, що відобразилося на загальній мініатюрності комплексу.

За морфологічними ознаками збірка виробів з каменю може бути датована у межах пізнього мезоліту – раннього неоліту.

Залишки стійбища Матюшине II пізньомезолітичного часу (кукрецька культура?) можуть бути рештками майстерні з виготовлення знарядь із кременю і кварциту. Крім того, на дюні виявлені уламки стінок гончарного посуду сер. – ост. третини XVIII ст., що вказують на

Наукове видання

**ЗВІД ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ:
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ
Котелевський район**

Мова українська

Відповідальний за випуск О. Б. Супруненко.
Коректори Н. М. Сиволап, А. М. Скирда.
Укладання покажчиків О. С. Лимар, А. М. Скирда, О. А. Скирда, О. О. Шиян.
Комп'ютерна верстка і дизайн С. В. Хорев.
Оригінал-макет підготовлений у Полтавському краєзнавчому музеї
імені Василя Кричевського.

Здано в набір 10.04.2018. Підписано до друку 28.12.2018.
Формат 70 x 100/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 91,9. Наклад 300 прим.
Зам. № 9/2018.

Видавець і виготовлювач: ТОВ «АСМІ»
36020, м. Полтава, вул. В. Міщенка, 2,
Тел. (05322) 56-55-29.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 3357 від 25.12.2008 р.